

Informācijas izplatīšana par bīstamām vielām

Ar Dānijas Darba vides pārvaldes atļauju, Dānija.

Ievads

Aģentūra izdod ziņu lapu sēriju par darba drošības un veselības aizsardzības jautājumiem bīstamo vielu sakarā Eiropas Nedējam par darba drošību un veselību darbā 2003. Iepazīstināšana ar riskiem, kas apdraud strādājošo veselību, un to sekmīga vadība darba vietā ir kopīgi risināms uzdevums darba devējiem, darbiniekiem un viņu pārstāvjiem. Īpašā ziņu lapā ir minēti jautājumi, kas apsverami veiksmīgai informācijas izplatīšanai.

Likumdošana

ES noteikumi par klasifikāciju un marķējumu⁽¹⁾ nosaka ietvarus īmisko vielu ražotāju pienākumiem. Tie nosaka, kādu svarīgu informāciju⁽²⁾ ir jāsniedz standartizētā veidā drošības marķējumos, riska simbolos un drošības datu lapās, kas ir pieejamas lietotājiem.

Direktīva par īmiskajiem aģentiem⁽³⁾ nosaka, ka darba devējiem ir jāiegūst riska novērtējumam vajadzīgo papildus informāciju no piegādātāja vai citiem pieejamien avotiem. Darba devējiem ir arī jāraugās, lai darbinieki un/vai viņu pārstāvji tiktu informēti un apmācīti par:

- to īmisko aģentu kaitīgām īpašībām, ar kuriem viņi strādā;
- ekspozīcijas līmeni, veidu un ilgumu, kā arī apstākļiem darbā ar aģentiem;
- atbilstošiem drošības pasākumiem, lai aizsargātu sevi un pārējos darbiniekus darba vietās;
- veikto vai veicamo riska vadības procedūru efektu;
- attiecīgajām aroda ekspozīcijas robežvērtībām un bioloģiskajām robežvērtībām;

- un, ja tas ir iespējams, par secinājumiem no jebkura jau veikta veselības uzraudzības un ekspozīcijas novērtējuma.

Bez tam darba devējam ir arī jāraugās, lai darbinieki apzinātos izmaiņās šajos apstākļos.

Par darbiniekiem, kas var tikt pakļauti kancerogēnu un mutagēnu⁽⁴⁾ vielu vai ietekmē⁽⁵⁾ aģentu ietekmei⁽⁶⁾, darba devējiem ir jāveic uzskaiti, iekļaujot informāciju par ekspozīcijas un veselības uzraudzību. Darbiniekiem ir jābūt pieejai saviem personiskajiem datiem.

Īpašie noteikumi ir jāiekļauj nacionālajā likumdošanā. Dalībvalstīm ir tiesības iekļaut daļus papildus vai stingrākus noteikumus savu darbinieku aizsardzībai, jo attiecīgās direktīvas nosaka vienīgi minimālās prasības.

Nākotnē gaidāmās ES īmisko vielu reģistrācijas, novērtējuma un apstiprināšanas sistēmas REACH mērķis ir palielināt informācijas pieejamību par īmisko vielu īpašībām, to ietekmi uz vidi un veselību, paredzēto pielietojumu un riska samazināšanas pasākumiem.

Tādēļ jums ir ieteicams noskaidrot konkrēto nacionālo likumdošanu, kas var tikt piemērota attiecībā uz bīstamo vielu izmantošanu darba vietā.

Īmisko vielu marķēšana

Ja īmiskā viela vai produkts tiek klasificēta kā bīstama, ražotājam vai importētājam ir jāuzliek uz iepakojuma briezmu marķējums ar informāciju vismaz par šādiem aspektiem:

- vielas vai produkta nosaukums vai firmas zīme, kā arī tās personas vārds un adrese, kas atbild par vielas vai produkta izlaišanu tirgū;
- bīstamo saturu sastāvdaļu nosaukums (i), kas ūsaka briesmu klasifikāciju;
- EK reģistrācijas numurus vielām, piemēram, EINECS⁽⁷⁾ vai arī ELINCS⁽⁸⁾ numurus;
- standartizētas norādes par briesmām, briesmu simboli⁽⁹⁾, riska indikācijas (R-marķējumi⁽¹⁰⁾) un drošības instrukcijas (S-marķējumi⁽¹¹⁾). Ir pieņemti arī noteikumi preparātiem, kas satur vairākas bīstamas vielas, un kam nepieciešami vairāki simboli, kā arī riska marķējumi.

Riska simboli, riska (R) un drošības (S) marķējumi ir norādes uz vielas kaitīgumu un drošības pasākumiem attiecībā uz šo vielu. R un S marķējumu nosaka direktīvas, kuras ir pieņemusi Eiropas Kopiena⁽¹²⁾. Tie tiek izmantoti iepakojuma marķējumā, kā arī drošības datu lapās, lai brīdinātu un dotu norādes par bīstamo preču un preparātu lietošanu. Riska marķējums ir standartizēta norāde par produkta potenciālo kaitējumu veselībai un drošībai normālos tā izmantošanas apstākļos un saskarē, piemēram, R21 "Kaitīgs saskarē ar ādu". Drošības marķējums un to kombinācijas ir norādes uz veicamajiem piesardzības pasākumiem, tādiem kā, piemēram, S15 "Sargāt no karstuma".

Attiecībā uz izmantošanu darbavietā plaša un standartizēta papildus informācija ir jāsniedz drošības datu lapās par ietekmi uz veselību, produkta sastāvu, atbilstošiem aizsardzības pasākumiem, kā arī par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem.

(1) Piemēram, Padomes 1967. gada 27. jūnija Direktīva 67/548/EEC un tās vēlākie grozījumi, kas nosaka prasības bīstamu vielu testēšanai, klasifikācijai, iepakojumam un marķējumam, Direktīva 1999/45/EC par bīstamu preparātu klasifikāciju, iepakojumu un marķējumu.

(2) Komisijas 1991. gada 5. marta Direktīva 91/155/EEC un tās grozījumi, kas definē un nosaka detalizētus noteikumus specifiskas informācijas sistēmai par bīstamiem preparātiem (drošības datu lapas).

(3) Padomes 1998. gada 7. aprīļa Direktīva 98/24/EC par darbinieku veselības un drošības aizsargāšanu pret riskiem, kas saistīti ar īmiskiem aģentiem darbā.

(4) Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva 90/394/EEC par darbinieku aizsardzību pret riskiem, kas saistīti ar pakļaušanu kancerogēnu vielu ietekmei darbā, un tās grozījumi.

(5) Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. septembra Direktīva 2000/54/EC par darbinieku aizsardzību pret riskiem, kas saistīti ar pakļaušanu bioloģiskajiem aģentiem darbā.

(6) Eiropas Pastāvīgo komerciālo vielu saraksts (EINECS), saraksts, kas ietver 100 195 vielas, skatīt: <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

(7) Eiropas Jauno īmisko vielu saraksts, skatīt: <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

(8) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/symbols/index.htm>

(9) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/riskphrs/index.htm>

(10) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/sftyphrs/index.htm>

(11) Komisijas 2001. gada 6. augusta Direktīva 2001/59/EC par pielāgošanos tehniskajam progresam 28. reizi; Padomes Direktīva 67/548/EEC.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32001L0059&model=guichett

Drošības datu lapas (DDL)

Īmisko vielu ražotājiem un piegādātājiem ir jānodrošina profesionāliem lietotājiem drošības datu lapas⁽¹²⁾, kas sniedz tiem informāciju par vielas īpašībām, draudiem veselībai un videi, kā arī kaitējumu, kas saistīts ar fizikāli - īmiskām īpašībām, uzglabāšanu, lietošanu, transportēšanu un likvidēšanu, kā arī norādes darbinieku aizsardzībai, ugunsdrošībai, pasākumiem, kas veicami pēc nejaudas izplūdes, kā arī pirmo palīdzību, ja tā ir nepieciešama. Drošības datu lapu galvenais nolūks ir dot iespēju darbdevējiem noteikt, vai darba vietā atrodas jebkādas kaitīgas vielas, un novērtēt, vai pastāv kāds risks darbinieku veselībai un drošībai un/vai videi, kuru izraisa šo vielu izmantošana. Drošības datu lapām ir jābūt pieejamām darbiniekiem vai viņu pārstāvjiem.

Drošības datu lapās sniegtā informācija var kļūt par sākumpunktu kaitējumu noteikšanai, kam tiek pakļauti darbinieki, kā arī veicamo kontroles pasākumu noteikšanai. Taču ražotājs nevar paredzēt visus potenciālos izmantošanas apstākļus. Tādēļ aizsardzības pasākumi, kas tiek rekomendēti drošības datu lapās, ir jāpielāgo apstākļiem konkrētajās darba vietās.

Pārējie informācijas avoti

Par dažiem produktiem, tādiem kā farmaceitiskie produkti (piem., citostatiskās zāles) vai kosmētikas produktiem (piem., līdzekļi matu frizēšanai) drošības datu lapas nav jānodrošina piegādātājiem.

Pat ja DDL ir pieejamas, dažos gadījumos var būt nepieciešamība saņemt vairāk informācijas. Lai savāktu informāciju risku novērtēšanai un preventīvo darbību veikšanai, nepieciešams:

- izmantot citus avotus (tehnisko dokumentāciju, lietošanas instrukcijas, tehniskās un zinātniskās atsaucis publikācijas, žurnālus);
- izjautāt ražotājus un piegādātājus;
- konsultēties ar preventīvajiem dienestiem;
- konsultēties ar profesionālām organizācijām (arodbiedrībām, tirdzniecības palātām, sociālās drošības iestādēm u.c.);
- griezties pie valsts varas iestādēm.

Bioloģiskie aģenti tiek klasificēti pēc to riska veselībai. Ieteicams pievērsties nacionālajai likumdošanai par darbībām ar bioloģiskiem aģentiem darbavietā, kam ir jāietver arī kaitīgo bioloģisko aģentu (microorganismu un parazītu) klasifikācijas tabulas attiecībā uz riska līmeni, pamatu riska novērtējumam un preventīvajiem pasākumiem, kas veicami, kad tiek izmantotas šīs vielas.

Noderīgu informācijas sistēmu piemēri

Interaktīvā mājas lapa 'COSHH essentials'⁽¹³⁾, kuru izveidojusi Apvienotās Karalistes veselības un drošības pārvalde, ir domāta vienkāršas, pakāpeniskas adības nodrošināšanai mazām firmām darbavietā izmantojamo bīstamo vielu novērtējumam un kontrolei.

Gestis-vielu datubāzē⁽¹⁴⁾, ko izveidojušas Vācijas institūcijas likumā noteikto nelaiemes gadījumu apdrošināšanai un novērdanai, ir informācija par apmēram 7 000 vielu. Sistēma ir savienota ar ekspozīcijas datubāzi (DOK-MEGA)⁽¹⁵⁾ un drošības datu lapu datubāzi (ISI)⁽¹⁶⁾, kas nodrošina pieeju vairāk nekā 410 000 drošības datu lapām no 200 ražotājiem. To papildina arī datubāze par aizdegšanās un eksplozijas iezīmēm (Gestis-Dust-Ex)⁽¹⁷⁾ vairāk nekā 4 000 putekļu paraugu, aptverot vairumu rūpniecības sektoru.

Starptautiskās Īmiskās drošības kartes (ICSCs)⁽¹⁸⁾, kuras sadarībā izstrādāja trīs starptautiskas organizācijas - ANO Vides programma (UNEP), Starptautiskās Darba Organizācija (ILO) Vispasaules Veselības Organizācija (WHO) - sadarības kontekstā Eiropas Kopienu Komisiju, piedāvā informāciju par vairāk nekā 1 200 vielām. ICSC karte sniedz apkopojumā svarīgāko veselības un drošības informāciju par īmiskajām vielām, kuru "ceha līmeni" var izmantot darbinieki un darbdevēji. Kartes ir pieejamas arī citās valodās.

⁽¹²⁾ <http://europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/sds/sdsdir.htm>

⁽¹³⁾ www.coshh-essentials.org.uk

⁽¹⁴⁾ <http://www.hvbg.de/bia/gestis-database>

⁽¹⁵⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/mega/megae.htm>

⁽¹⁶⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/ISI/isi.htm>

⁽¹⁷⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/exp/lexple.htm>

⁽¹⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/>

Turpmāka informācija

Vēl piemēri par veiksmīgu informācijas un citu ziņu lapu izplatīšanu no šīs sērijas par bīstamām vielām ir atrodamā arī <http://osha.eu.int/ew2003/>. Šis uzziņu avots tiek pastāvīgi atjaunināts un pilnveidots.

Starptautiskā Darba Organizācija (ILO) ir sagatavojusi instrukciju moduli veselības un drošības komitejām, kā veidot sarunu par darbavietas veselības un drošības jautājumiem, tai skaitā īmisko vielu riskiem darbavietās, starp darbiniekiem un darbdevēji. Šis modulis ir pieejams bez maksas: <http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/osh/com/comain.htm>

Checklist for information to workers

Do you know:

- ✓ about the findings of your employer's risk assessment?
- ✓ what hazards you are being exposed to?
- ✓ how you may be affected?
- ✓ what you have to do to keep yourself and others safe (i.e. how the risks are to be controlled)?
- ✓ how to check and spot when things are wrong, and to whom you should report any problems?
- ✓ about the results of any exposure monitoring or health surveillance?
- ✓ about preventive measures to be taken in case of maintenance work?
- ✓ about first aid and emergency procedures?

Checklist for good communication between the employer and the workers

- ✓ Is there a list of hazardous substances used or produced in every workplace?
- ✓ Is there a safety data sheet readily available for each classified hazardous chemical substance used?
- ✓ Has the information from the safety data sheet been translated into workplace instructions that give practical information on how to handle substances in the daily routine?
- ✓ Is each container for a hazardous substance (e.g. vats, bottles, storage tanks, etc.) labelled with the identity of the product and appropriate hazard warnings relating to both the physical hazards (e.g. explosion risk) and health hazards?
- ✓ Has a risk assessment been carried out and its findings communicated?
- ✓ Are workers asked regularly about potential health and safety problems?
- ✓ Has all relevant information, instruction and training on the hazardous substances present in the workplace been provided to workers, including the precautions they should take to protect themselves and the other employees?
- ✓ Do all employees know:
  - ✓ how to make full and proper use of all the control measures provided?
  - ✓ to whom they should report problems and defects with any control measures?
  - ✓ what they should do in the event of an accident, incident or emergency involving hazardous substances?